

ІНТЕГРАЦІЯ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬО – ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

У статті розглядається проблема використання явища педагогічної інтеграції у процесі художньо – естетичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл. Феномен інтеграції розглядається як педагогічна технологія як освітній принцип.. Наведено рівні реалізації інтеграції в контексті педагогіки мистецтва.

Сучасна українська школа знаходиться у стані визначення кардинального напрямку руху. Зміни в суспільстві, безсумнівно, залишають свій слід у свідомості громадян. Таким чином, освіта як соціальна інституція, що має підготувати молодь до вступу в повноцінне життя, вкотре стикається з проблемою пріоритетів виховної моделі. Слід зазначити, що система освіти завжди виконувала замовлення суспільства на певний тип громадянина – захисника або завойовника, романтика або прагматика – того, хто б міг з максимальним успіхом вирішувати соціальні проблеми чи ідеї держави.

Звернення до загальнолюдських цінностей, інтенція на гуманізацію сучасного українського суспільства створює умови для зміни загальноосвітньої парадигми, яка була б спроможна реалізувати гасло "Освіта – для дитини", а не "Дитина – для освіти". В ідеалі освіта повинна стати для дитини "моделлю оточуючого світу", своєрідним тренажером, за допомогою якого учні створили б уявлення про навколишнє, усвідомили б досягнення вітчизняної та світової культури, осягнули б своє ставлення до проблем сучасності. Таким чином, у свідомості дитини повинна створитися цілісна картина світу та людини в ньому на ґрунті послідовної інтеграції інформації природничої, соціогуманітарної та естетичної освітніх галузей. Феномен інтеграції у даному випадку може розглядатися і як принцип освіти, і як педагогічна технологія. Проблема інтегрованого поєднання інформації різних навчальних дисциплін у єдине освітнє поле постає нині не тільки засобом оптимізації навчального процесу та економії освітнього часу. Перш за все педагогічна інтеграція сприймається як дієва технологія, здатна вплинути на формування змісту та спрямованості освіти в бік гуманізації та гуманітаризації.

Для більш докладного розкриття даного питання слід звернутися до змісту поняття "інтеграція".

Інтеграція – від латинської "integratio" – доповнення, відбудова цілого (integer – ціле), з'єднання до купи деяких частин чи елементів. У даному випадку дефініція "ціле" розглядається, як структурно упорядкована система, що виконує визначені функції.

Зосереджуючи увагу на визначенні терміну "інтеграція" з педагогічно-естетичної точки зору, слід зауважити, що інтеграція – це взаємопроникнення елементів, які є роз'єднані, але мають генетичну спорідненість: внутрішні зв'язки наук, мистецтв, знань та уявлень про світ та людину тощо. Б.П. Юсов, досліджуючи проблему інтеграції як інноваційного педагогічного засобу доводить: "... інтеграція – це розкриття внутрішньої спорідненості різноманітного художнього прояву, та переклад, перетворення заданої художньої форми в іншу модальність – офарбив звук, звуку – в простір, простору – у віршований рядок" [1].

Принципова відмінність цілісного інтегрованого підходу до навчання від попереднього – "предметоцентризму" (предметоцентризм – наявність автономно існуючих систем предметних дисциплін, що існують відокремлено та самостійно) полягає у цільовому призначенні. Мета навчання за умов предметної системи – це вивчення основ окремих наук. У цілісному інтегрованому підході до навчання метою є розвиток особистості, світорозуміння, світосприйняття дитини.

Взагалі інтеграція як процес та результат становлення цілісності має глибоке коріння. Аналізуючи проблему інтегрованого навчання, можна виявити певні історичні етапи цього процесу. У педагогічній практиці 60-70 років провідним засобом відображення у змісті кожної освітньої дисципліни та в навчальній діяльності учнів продуктів міжнаукової інтеграції були міжпредметні зв'язки:

- фактичні;
- понятійні;
- теоретичні;

Слід розрізнити поняття "педагогічна інтеграція" та "міжпредметні зв'язки", тому що останні мають визначатися як співвідношення інформації з різних освітніх галузей за зовнішнім формальним принципом, горизонтальне механічне складання до купи знань та уявлень про навколишній світ. Теоретичні та практичні засади міжпредметних зв'язків стають першим етапом у розвитку ідеї педагогічної інтеграції та подолання вузько предметної автономії – предметоцентризму.

Слід відзначити, що рух до інтегративного поєднання дисциплін художньо-естетичного циклу започатковується дещо раніше, ніж в інших загальноосвітніх галузях. Причиною тому є генетична спорідненість мистецтв та специфіка впливу художнього образу на свідомість дитини.

Вже з 20-х років ХХ століття проблема взаємозв'язків та інтеграції мистецтв знаходить відображення в науково-педагогічній літературі. Ідею різнобічного естетичного виховання розробляли в різні часи А.В. Бакушинський, П.П. Блонський, В.С. Сухомлинський, О.О. Флерина, В.М. Шацький, В.С. Шацька та ін. У

другій половині ХХ сторіччя тему поліхудожнього розвитку учнів досліджували О.О. Єрмолінська, О.П. Кабакова, Л.Г. Савенкова, Т.І. Сухова, Г.І. Шевченко, Б.П. Юсов.

Б.П. Юсов, що був керівником дослідницької лабораторії комплексної взаємодії мистецтв, виявив наступні рівні взаємозв'язку мистецтв :

- суміжність мистецтв (міжпредметні зв'язки);
- взаємодія та взаємоілюстрування;
- інтеграція [1].

Рівні інтеграції, що можуть бути віднесеними до педагогіки мистецтва:

- ментальна (особливості сприйняття, що залежать від історико-географічних умов, відчуття причетності до певної етнічної спільноти);
- глобальна (цілісний погляд на оточуючий світ, "холістичне світосприйняття");
- стрижнева (поліхудожня система поглядів, що формує особистість, яка залежить від загальнокультурних та регіональних компонентів).

Уроки, які побудовані за принципом інтеграції, мають значно більший розвивальний потенціал, ніж традиційні. Можливість цілісного осягнення проблеми, звернення до інших освітніх галузей, демонстрація діалектичного проникнення в суть явищ, різнобічний підхід до вирішення певних проблем дозволяють апелювати до учня як до особистості, спроможної дійти певних висновків, синтезуючи інформацію з різних джерел. Інтеграція дисциплін естетичної галузі дає можливість відтворити дійсність плюрально. Мистецтво взагалі має можливість ідеального відтворення світу засобами художнього образу. Окремий вид мистецтва відбиває фрагмент дійсності, згідно з власними виразними можливостями. Сукупність, інтеграція мистецтв може створити цілісну художню модель явища, події, часу, простору, світу тощо. Впровадження інтеграції мистецтв як структурної та смислоутворюючої технології потребує особливих умов :

- спроможності педагога осягнути та піднести художньо-педагогічний матеріал, організувати інформаційний потік згідно із законами художньої драматургії, володіти практичними навичками піднесення мистецьких творів;
- інтеграція мистецьких дисциплін може здійснюватися на базі домінуючого предмету (як наприклад, у програмі Кабалецького "Музика"), поєднання двох та більше рівноправних інтегрантів (як у програмі Б. Немецького "Образотворче мистецтво та художня праця") та на смисловому рівні, об'єднуючи декілька навчальних дисциплін у блок-модуль (як це здійснюється у програмі Л. Масол "Мистецтво", коли тематично об'єднуються дисципліни "Музичне мистецтво" та "Візуальне мистецтво");
- інтегровані заняття, присвячені культурним здобуткам народів світу, історичним епохам, культурі рідного краю мають інтегрувати не тільки дисципліни естетичного циклу, а й знання з інших галузей: історії, філософії, географії, релігієзнавства, етнографії тощо.

Таким чином, ми можемо підбити певні підсумки щодо звернення до інтеграції в контексті педагогіки мистецтва:

- використання інтеграції як педагогічної технології може бути порівняне з природним засобом отримання інформації, тобто чуттєвим шляхом;
- інтегрування дисциплін галузі "Естетична культура" має створити у свідомості дитини художній прототип цілісної картини світу та людини в ньому;
- звернення до інтеграції, як до принципу освіти, додає навчально-виховному процесу структурної єдності та ідейної довершеності, підтверджуючи реальні зв'язки, що існують між галузями знань. Дані зв'язки майже знехтувані традиційною освітньою системою внаслідок автономності програм навчальних дисциплін;
- значення феномену інтеграції не тільки у здатності комбінаторного поєднання деяких елементів до гіпотетичного цілого, а в потенції до оновлення змісту освіти та до засобу формування світоглядної системи дитини. За таких умов навчально-виховний процес у загальноосвітньому закладі сприймається як цілеспрямоване прилучення особистості до світових надбань культури та як інтеграція життєвого досвіду дитини з культурним досвідом нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Юсов Б.П. Когда все искусства вместе . – Мурманск, 1995.

Матеріал надійшов до редакції 15.03.2005 р.

Хайруллина Ю.А. Интеграция искусств в процессе художественно – эстетического развития учащихся общеобразовательных школ.

Статья посвящена проблеме использования явления педагогической интеграции в процессе художественно-эстетического развития учащихся средней общеобразовательной школы. Феномен интеграции рассмотрен как педагогическая технология и как образовательный принцип. Представлены уровни реализации интеграции в контексте педагогики искусства.

Khairullina Yu.O. Integration of Arts in Aesthetic Education Process at Comprehensive Schools.

The article addresses the problem of applying pedagogical integration in aesthetic educational process at comprehensive schools. The phenomenon of integration is viewed as a pedagogical technique and a principle of education. The article also sets out the steps to make integration work within Pedagogics of Arts.